

DARNAY-DORNYAY BÉLA EMLÉKEZETE

Dr. LÁNG SÁNDOR

Halkszavú, csendes, igen szerény, de alkotóvágytól és tetterőtől élete végéig fűtött, nagyon kedves tagtársunkat ragadta el a halál úgyszólván íróasztala mellől dr D a r n a y - D o r n y a y Béla ny. múzeumigazgató személyében, 1965. április 5-én, életének 79. évében. Társulatunk félévszázadnál régebbi tagja, aranydiplomás középiskolai tanár, mozgalmas, tevékeny és áldozatos életének több, mint öt évtizedes munkásságára tette fel a koronát legutóbb a Nagysomlyó monoráfiájának megírásával. A földtan és társudományai, valamint általában a honismertetés irányában már fiatal tanár korában elkötelezte magát, nagy szerelmese volt honunk földjének, ahonnan származott, sokoldalú szaktudományi ismeretei birtokában jellemezte legfőbb nemzeti értékeinket, szépséges tájainkat.

Dr. D a r n a y - D o r n y a y B. 1887. március 25-én, Keszthelyen született. A tanári oklevél megszerzése után 1909-ben a rózsashegyi gimnáziumban kezdte meg a tanítást. Majd Veszprémben működött, mint kegyesrendi tanár, ahonnan a salgótarjáni társulati gimnáziumba került. Mindenütt egyszersmind múzeumi hálózatunk fejlesztésében gyűjtésekkel tevékenykedve három nagy múzeumot alapított. Összesen hét múzeumban dolgozott. Legutóbb, — nyugalomba vonulásáig — a keszthelyi múzeum igazgatójaként működött. Nyugállományban is lankadatlan szorgalommal és buzgalommal, töretlen munkakedvvel folytatta fiatalabb éveiben megkezdett és elindított munkáját, hazánk kisebb-nagyobb tájainak, természeti szépségeinek monografikus vagy útikalauzserfű ismertetésével. Élénk figyelmét és érdeklődését azonban soha nem kerülték el a különféle munkaterületeken mutatkozó rendkívül érdekes és új tudományos kérdések sem. Ezeknek is fanatikusa és megszállottja volt. Ezzel kapcsolatban utalunk pl. a hévízfürdői nagy melegforrás elődjeinek, az Ős-Hévíznek nyomaira. Ezeket a nyomokat D a r n a y - D o r n y a y B. a Hévízhez közeli Dobogótető dolomittrögeinek hévforráslerakódásaiban és az általuk létrehozott formákban mutatta ki. Ilyen értelemben már legelső munkái, melyek Rózsashegy környékének földtani viszonyaival foglalkoznak, mindmáig korszerűek. Rózsashegyi földtani megfigyeléseivel 1913-ban úttörő módon szerepel a Kárpátok földtani-öslénytani adattárában.

A földtani kutatás, továbbá az oktatás iránt érzett lelkesedése korán, egyetemi hallgató korában megnyilvánult. Már első állomáshelyén 1912-ben a rózsashegyi gimnáziumban ezeket írta: „A földtan középiskoláinkban való tanításának határozottan és kifejezetten... szemléltető alapon kell történnie. A legkönnyebben elérhető szemléltetés pedig — az iskolai gyűjteményünk anyagán és természetű modellek bemutatásán kívül — a természetben való közvetlen megfigyelés nyújtja”. „Egészen más lesz tanulóink gondolkodása a legaktuálisabb természettudományi kérdések felől, nyitott szemmel fognak

járni a szabad természetben . . . , ha . . . a legegyszerűbb földtani ismeretekkel is rendelkeznek." Már ezekkel az idézett mondatokkal is bizonyítékát nyújtotta annak a korszerű szemléletének, hogy a tudomány kutatása, művelése mellett ugyanolyan fontos feladat a helyes továbbképzés és tudományos utódnevelés is. Ez a szemlélet a későbbiek során fokról fokra megvalósuló életművében — a korszerű honismertetésben — mindenkor érvényesült.

Ezzel elérkeztünk megemlékezésünkben dr. D a r n a y - D o r n y a y B. munkásságának legfontosabb részéhez. Ez a munkálat sok tucatnyi, száznál is jóval több közlemény keretében igen sokféle tudományterületre terjed ki, mint pl. a helynévkutatás, a helytörténeti vizsgálat, ősrégi térképek anyagának ismertetése, műemlékkutatás és műemlékvédelem, régi foglalkozások, a Keszthely vidéki szőlészet és a salgótarjáni bányászat története stb. Kedvenc témái közé tartozott hajdani külföldi tudós utazók — T o w n s o n angol tudós és B e u d a n t múlt századeleji hírneves francia geológus — magyarországi utazása egyes részleteinek ismertetése.

Legnagyobbak azonban a kisebb-nagyobb területekről, városokról, vagy kiterjedt országrészekről készült útikalauzai, melyek egyúttal a szintéziseit nyújtják sokoldalú gyűjtőgető, keresgélő, analízáló szorgos munkálatainak. Ezekben — a közismert, nagy hírű R ó m e r F l ó r i s méltó utódként — a legjobban elevenednek meg az olvasó előtt a szívet-lelket gyönyörködtető bakonyi—balatonfelvidéki tájak igen érdekes természeti adottságaikkal és történeti emlékeikkel. Ezek a nagyszerű útikalauzok egységes szemlélettel és szerkesztői munkával készültek. Szerző személyes helyszíni bejárásokkal, időt és fáradságot nem kímélve mindent elkövetett megbízhatóságuk biztosítása érdekében. Ennek köszönhető, hogy még ma is felveszi a versenyt az utóbbi évek több szerző közreműködésével s néha igen gyorsan kiadásra kerülő útikalauzaival szemben.

Dr. D a r n a y - D o r n y a y B. élete folyamán mindvégig a magyar közművelődés nagy harcosa volt. Tata városá diszpolgárává választotta, Keszthely nagy fia emlékeztetének még adósa, s a Balaton-kultusz nagyrafejlődésének örök álmodozóját sirathatja. Munkássága és élete különösképpen megvilágítja a következő generációk útját, mert ha törekeny teste a természet örök törvényei szerint — mély megrendülésünkre — el is távozott körünkből, ragyogó írsaibain megtetesült szelleme elvezet bennünket azokra a szép magyar tájakra, ahol ő is oly sokszor talált okulást vagy gyógyulást.

Áldozatos életét és a közművelődés érdekében élete végéig kifejtett igen intenzív és sokoldalú tudományos munkásságát ifjúságunknak példaképül állítjuk. Emléke örökké élni fog közöttünk.

Szemelvények Dr. Darnay-Dornay Béla irodalmi munkásságából

1. Földtani kirándulásaink Rózsashegy város környékén, Rózsashegy 1912. 22. o.
2. Rózsashegy környékének földtani viszonyai, Budapest, 1913. 60. o.
3. Townson angol tudós leírása tatai tartózkodásáról. Tatai Hírlap 1912. 11. o.
4. Földtani jegyzetek Rózsashegy környékéről. Földtani I. évi jel. 1916. 19. 210—226.
5. Geologische Bemerkungen zur Umgebung von Rózsashegy. 16. 236—255.
6. Vessprém és környékének részletes kalauza. (Részl. helyi kalauzok 10.) Turistaság és Alpinizmus. Budapest, 1962. 32. o.
7. Pápa és környékének részletes kalauza. (Részl. helyi kalauzok 11.) Turistaság és Alpinizmus. Budapest, 1927. 16. o.
8. Salgótarján és a Karancs-Medvesvidék részletes kalauza. Salgótarján 1929. 120. o.
9. A Balaton és környéke részletes kalauza. Turistaság és Alpinizmus. Budapest, 1934. 300. o.
10. Régi tatai térképek helynevei. Engländer kiadás. Tata, 1937. 18. o.
11. Beudant 1818-ik évi tanulmányútja Salgótarján vidékén. Salgótarjáni könyvek 1. Salgótarján, 1933. 32. o.
12. Sósahartyán vezetésességei. Salgótarján, 1936. 21. o.
13. Karancs a palóc Olympos. Kárp. Hang. 2. 110—114. Budapest, 1937.
14. Salgótarján szénbányászatának története. Engländer kiadás. Tata, 1937. 18. o.
15. Keszthely topográfiai tekintetben 1837-ben. Keszthely, Méreg nyomda, 1937. 20. o.
16. Tata és Tóváros 1848-ban. Engländer nyomda kiadása. Tata, 1938. 56. o.

17. Salgótarján helynevei. Budapest, 1938. Az ember és a hegy 207–211. o. és Túristák Lapja 1938. 4 o.
18. A balatoni műemlékek sorsa. Balatoni Kurír, 1938. 13. o.
19. Egy hegyközség — Cserszegtomaj — élete. Hegyközségi Szemle I. 12. 2–3. o.
20. A Keszthelyvidéki szőlőhegyek múltjából. Vasi Szemle, Szombathely, 1939. 24. o.
21. A Gyenesdiási „Vadlánlik” barlangról. Ifj. és Élet 15. 1940. 109–110.
22. A Keszthelyi Hévíz ismertetése 1795-ből. Keszthely, 1941. 32. o.
23. Révfülpö, Ságvár, Szigliget. Fenék . . . stb. Balatoni Kurír, 1942. 8. o.
24. A Sió-csatorna története. Siófok, 1947.
25. A zalaszántói piritkutatás (Molnár J. társszerzővel). Földt. Int. Évi Jel. 1953. I. 33–34.
26. La recherche de pyrite de Zalaszentő (Molnár J. társszerzővel). Földt. Int. Évi Jel. 1953. I. 34. o.
27. A Nagysomló felső pannóniai és picisztocén molluska-faunája. Földt. Int. Évi Jel. I. 29–30. (Soós L. társszerzővel.)
28. Les fossiles des couches pannoniennes superieur. (Soós L. társszerzővel.) Földt. I. Évi Jel. 1953. I. 31
29. Bakony útkalauza. Budapest, 1955. 159 o.
30. Balatonfelvidék útkalauz. (Dr. Záhony F. társszerzővel.) Sport kiadás, Budapest, 1955. 184 o.
31. Balaton, útkalauz. (Dr. Záhony F. társszerzővel.) Sport kiadás, Budapest, 1957. 288 o.
32. Balatonfelvidék, útkalauz. (Hát társszerzővel.) Sport kiadás, Budapest, 1965. 272 o.